

ГЕНЕЗИС ЗАГАЛЬНИХ МАТЕРІАЛЬНО-ПРАВОВИХ ПІДСТАВ ВИНИКНЕННЯ ПРАВОВІДНОСИН БАНКРУТСТВА

GENESIS OF THE GENERAL SUBSTANTIVE GROUNDS FOR THE EMERGENCE OF BANKRUPTCY LEGAL RELATIONS

Радзивілюк В.В., д.ю.н., професор,
професор кафедри економічного права та
економічного судочинства

Навчально-науковий інститут права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
ORCID ID: 0000-0002-9562-8735

Право банкрутства, будучи складними правовими утворенням, виконує у сучасній ринковій економіці набагато більшу роль, ніж може здатися на перший погляд. Правова політика будь-якої країни не може обмежитись лише визнанням неспроможності (банкрутства), тобто лише констатувати економіко-соціальний конфлікт, а повинна сприяти досягненню справедливого економічного балансу та забезпеченню соціального миру. Проблеми, пов'язані з правовою регламентацією відносин неспроможності (банкрутства) та шляхи їх вирішення є актуальними для кожної країни, де законодавство про банкрутство є неодмінним елементом впливу на економічні відносини. В зв'язку з цим перед законодавцем постійно стоять найскладніші завдання: забезпечення балансу інтересів усіх учасників відносин банкрутства, включаючи й інтереси держави; надання можливості боржнику звільнитися від боргів та продовжувати свою економічну діяльність; збереження життєздатного бізнесу; задоволення вимог кредиторів та захист інтересів працівників неплатоспроможного боржника (банкрута). Навіть незначні недоліки у правовому регулюванні банкрутства є неминуче призводять до серйозних наслідків: нестабільності національної економіки, незахищеності учасників економічних відносин тощо. Виникнення правовідносин банкрутства, має безпосередній зв'язок з легально визначеними умовами їх появи та формування, до яких перш за все належать матеріально-правові підстави відкриття провадження у справах про банкрутство. Звернення до дослідження генезису унормування матеріально-правових підстав відкриття (порушення) провадження у справах про банкрутство, які серед інших факторів, дозволяють визначити як змінювалась цільова спрямованість національного законодавства про банкрутство, яка концепція покладена в основу правового механізму регламентації відносин банкрутства, яка ефективність обраного правового механізму регламентації відносин банкрутства тощо. Дослідження проблем банкрутства, у тому числі ефективності правових норм, тісно пов'язані з розробкою системи критеріїв та показників, які складають самостійний об'єкт вивчення, до яких зокрема відносяться й критерії банкрутства.

Ключові слова: неплатоспроможність, неоплатність, загроза неплатоспроможності, банкрутство, боржник, кредитори.

Bankruptcy law, being a complex legal phenomenon, plays a much greater role in the modern market economy than it may seem at first glance. The legal policy of any country cannot be limited to merely recognizing insolvency (bankruptcy), that is, simply stating an economic and social conflict; it must instead promote the achievement of a fair economic balance and the maintenance of social peace. The issues related to the legal regulation of insolvency (bankruptcy) relations and the ways to resolve them are relevant for any country, where bankruptcy legislation is an essential instrument for influencing economic relations. In this regard, lawmakers are constantly faced with the most complex tasks: ensuring a balance of interests among all participants in bankruptcy relations, including the interests of the state; providing the debtor with the opportunity to be released from debts and continue economic activity; preserving viable businesses; satisfying creditors' claims; and protecting the interests of employees of the insolvent debtor (bankrupt). Even minor shortcomings in the legal regulation of bankruptcy inevitably lead to serious consequences: instability of the national economy, lack of protection for participants in economic relations, and more. The emergence of bankruptcy legal relations is directly related to the legally defined conditions for their initiation and formation, which primarily include the substantive legal grounds for initiating bankruptcy proceedings. Turning to the study of the genesis of the regulation of the substantive legal grounds for initiating bankruptcy proceedings makes it possible, among other factors, to determine how the targeted orientation of national bankruptcy legislation has evolved, which concept forms the basis of the legal mechanism for regulating bankruptcy relations, and how effective the chosen legal mechanism is. Research on bankruptcy issues, including the effectiveness of legal norms, is closely related to the development of a system of criteria and indicators, which form an independent object of study. These include, in particular, the criteria for bankruptcy.

Key words: insolvency, inability to pay, threat of insolvency, bankruptcy, debtor, creditors.

Провадження у справах про банкрутство у першу чергу передбачає наявність законодавче визначених підстав, котрі обґрунтовують його відкриття з ініціативи визначених законодавством суб'єктів.

У першому законодавчому акті присвяченому регламентації відносин банкрутства у незалежній Україні – Закону України «Про банкрутство» від 14 травня 1992 р. [1], було передбачено кілька матеріально-правових підстав порушення провадження у справах про банкрутство.

Боржник наділявся правом ініціювати провадження у справі про банкрутство шляхом звернення до арбітражного суду з власної ініціативи у разі його фінансової неспроможності або загрози такої неспроможності (ч. 3 ст. 5 Закону України «Про банкрутство»).

У Роз'ясненні Президії Вищого арбітражного суду України від 15.04.1993

«Про деякі питання застосування Закону України «Про банкрутство» [2], яким керувались арбітражні суди, з огляду на недостатність законодавчих норм, з цього приводу зазначалось, що під фінансовою неспроможністю

боржника розуміється нездатність останнього задовольнити вимоги кредиторів через брак активів у ліквідній формі (грошових коштів, цінних паперів тощо) (п. 6).

Дане положення було доповнено у п. 10 Роз'яснення Президії Вищого арбітражного суду України від 18.11.1997 №02-5/444 «Про деякі питання застосування Закону України «Про банкрутство»» [3] зазначенням на те, що «ініціювання боржником порушення справи про банкрутство однозначно свідчить про відсутність між боржником та його кредиторами спору про наявність і неоплатність (реальну чи потенційну) боргу, оскільки сам боржник визнає ці обставини. Тому від боржника не вимагається подання доказів неоплатності його боргів на момент звернення до арбітражного суду».

Таким чином, боржник міг порушити таке провадження у двох випадках:

реальної нездатності задовольнити вимоги кредиторів через брак активів у ліквідній формі;

потенційної неоплатності (загрози фінансової неспроможності);

відсутності між боржником та його кредиторами спору.

У Законі України «Про банкрутство» містилась норма, яка передбачала, що «кредитор може звернутися з заявою про порушення справи про банкрутство юридичної особи у разі, коли остання неспроможна задовольнити протягом одного місяця визнані нею претензійні вимоги або сплатити борг за виконавчими документами (ч. 2 ст. 5).

Отже, кредитор мав право порушити провадження у справі про банкрутство випадку неплатоспроможності боржника, при одночасній наявності двох умов, до яких відносились: законодавчо встановлені часові межі неплатоспроможності боржника – неспроможність останнього задовольнити протягом одного місяця та визнані ним претензійні вимоги або сплатити борг за виконавчими документами та відсутність спору про право – вимоги кредитора до боржника мали бути визнані останнім (ч. 1 ст. 3, ч. 2 ст. 5 Закону України «Про банкрутство», п. 8 Роз'яснення Президії Вищого арбітражного суду України від 18.11.97, № 02-5/444 «Про деякі питання застосування Закону України «Про банкрутство»)). Для порушення провадження у справі про банкрутство кредитор повинен був надати належні документи, які підтверджували майнові вимоги до боржника (ч. 1 ст. 3, ч. 1 ст. 10 Закону України «Про банкрутство»). Перелік цих документів містився спочатку у п. 6 Роз'яснення Президії Вищого арбітражного суду України від 15.04.93р., а згодом у п.5 Роз'яснення Президії Вищого арбітражного суду України від 18.11.1997)¹.

З вищевикладеного можна дійти висновку що в Законі України «Про банкрутство» в якості матеріально-правових підстав порушення провадження у справах про банкрутство були передбачені наступні:

неоплатність (за термінологією Закону фінансова неспроможність) (ст. 1, ч. 3 ст. 5).

загроза фінансової неспроможності (ч. 3 ст. 5);

неплатоспроможність (ч. 2 ст. 5).

Зазначені підстави були диференційовані в залежності від ініціатора порушення провадження (крім такої загальної умови для боржників та кредиторів підстави як відсутність спору про право).

На нашу думку, сформульовані в Законі України «Про банкрутство» матеріально-правові підстави порушення провадження у справах про банкрутство вряд чи можна визнати вдалим. Підтвердженням була практика застосування положень названого законодавчого акту, котра свідчила, про те що норми Закону України «Про банкрутство», які визначали матеріально-правові підстави відкриття провадження у справах про банкрутство надавали широкі можливості для зловживань як з боку кредиторів так і керівництва боржника. Так, останнє могло постійно справляти враження неплатоспроможності боржника одночасно витрачаючи кошти на власні цілі без урахування інтересів кредиторів. В реальності будь-який боржник міг перетворити свою кредиторську заборгованість на безперервно триваючу не побоюючись при цьому яких-небудь серйозних наслідків. А кредиторам завдяки таким законодавчим приписам відкривались можливості отримати бізнес боржника при незначній сумі його заборгованості та при наявності у останнього вельми високо вартісних основних засобів за браку активів у ліквідній формі тощо.

Як зазначав з цього приводу Б. М. Поляков перша редакція Закону України «Про банкрутство», «дозволяла ініціювати справи про банкрутство незалежно від суми заборгованості з мінімальним строком (у 1 місяць) несплати у порядку виконавчого провадження. Така практика відігравала негативну роль, так як несплата, скажемо,

заборгованості у 1 гривню при наявності основних засобів у сотні мільйонів ніяк не пов'язувалась з неплатоспроможністю боржника» [4, с. 39].

В цьому контексті також слід звернути увагу на те, що «Закон України «Про банкрутство» був складовою пакету приватизаційних документів. Останнє обумовило те, що в його основу була покладена гіпертрофована прокредиторська концепція, реалізація якої повинна була максимально спростити процес переходу прав власності на майнові об'єкти від держави до інших осіб. Таким чином, за часи дії першої редакції Закону України «Про банкрутство» звернення до механізму ліквідації майна боржника було домінуючим. Найбільш широко цей механізм застосовувався як додатковий інструмент приватизації державних підприємств, який надавав можливість визнавати боржника банкрутом, не дивлячись іноді на незначний розмір його заборгованості порівняно з вартістю його майна» [5, с. 44].

Друга [6] та третя [7] редакції Закону України «Про банкрутство» 1992 р., які мали назву «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» були, безумовними кроками вперед в регулюванні відносин, що виникали у зв'язку з та внаслідок неплатоспроможності боржника та його банкрутства. Їх переваги порівняно з Законом України «Про банкрутство» 1992 р. були безперечними. Це було пов'язано з тим, що пріоритетною метою правового регулювання було названо відновлення платоспроможності боржника. Позитивні зміни відбулися й в унормуванні питань порушення провадження у справах про банкрутство, зокрема матеріально-правових підстав порушення провадження.

У відповідності з положеннями названих редакцій Закону України «Про банкрутство» 1992 р. кредитор мав право ініціювати провадження у справі про банкрутство за одночасної наявності наступних умов, а саме, якщо його вимоги:

були незабезпечені заставою;

не були пов'язані з: заподіянням шкоди життю та здоров'ю; виплатою авторської винагороди; з зобов'язаннями, що впливають та пов'язані з участю у юридичній особі-боржнику тощо;

були безспірними;

сукупно складали не менше 300 мінімальних розмірів заробітної плати (вказані сума визначалась на момент подання заяви до суду)

не були задоволені боржником протягом трьох місяців після встановленого для їх погашення строку.

Отже, друга та третя редакції Закону України «Про банкрутство» 1992 р., ввели кількісний обмежувач розміру боргових зобов'язань, котрі мали сукупно складати не менше 300 мінімальних розмірів заробітної плати. Що стосується часових рамок нездатності до виконання поточних зобов'язань боржником то такий період був збільшений Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» до 3 місяців.

Така підстава як безспірність вимог кредиторів, що визначалась другою редакцією Закону України «Про банкрутство» 1992 р. як «вимоги кредиторів, визнані боржником, інші вимоги кредиторів, підтверджені виконавчими документами чи розрахунковими документами, за якими відповідно законодавства здійснюється списання коштів з рахунків боржника» (ст. 1) зазнала змін у третій редакції Закону України «Про банкрутство» 1992р., в котрій щоб визнаватись такими «безспірні вимоги кредиторів», мали бути «підтверджені судовим рішенням, що набрало законної сили, і постановою про відкриття виконавчого провадження, згідно з яким відповідно до законодавства здійснюється списання коштів з рахунків боржника» (ч. 3 ст. 10).

Положення ч. 3 ст. 10 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його

¹ Слід зазначити, що згідно з п. 4 Роз'яснення Президії Вищого арбітражного суду України від 18.11.97, №02-5/444 «Про деякі питання застосування Закону України «Про банкрутство» ініціювати провадження у справах про банкрутство при виявленні порушень закону, в інтересах громадян і держави мав право також прокурор у відповідності з п. 2 ст. 121 Конституції України (254к/96-ВР) та п. 6 ч. 2 ст. 20 Закону України «Про прокуратуру» (1789-12). Повноваження прокурора визначаються ст. 29 АПК.» (п.4).

банкрутом», робили ініціювання провадження у справі про банкрутство вельми непростим завдяки ускладненню та обтяженню системи фактичних підстав, наявність яких дозволяла порушити таку справу. Така «новела» мала проборжниківську спрямованість та не відповідала одній з найголовніших цілей провадження у справі про банкрутство, яка полягає у оперативній зміні характеру виконання (з індивідуального на колективне), у тому, що кредитори повинні мати рівні можливості у розмірному та якому повному задоволенню їх вимог. Вироблені та перевірені часом, такі, що використовуються майже у всіх національних моделях правового регулювання неспроможності (банкрутства) критерії традиційно забезпечують як найшвидший перехід від загальних правил примусового виконання до положень законодавства про неспроможність (банкрутство).

З введенням зазначеного положення втрачала сенс і така ознака банкрутства як трьох місячне прострочення платежу. Крім того, поки розглядаються вимоги кредитора про стягнення заборгованості у позовному порядку, поки здійснюється звернення до виконавчої служби, тобто поки один з кредиторів боржника набуває право на звернення до господарського суду з заявою про порушення справи про банкрутство, інші кредитори неплатоспроможного боржника можуть встигнути отримати задоволення своїх вимог, а боржник, не гаючи часу, може розпорядитися своїми активами. Таким чином, може статися, що до моменту порушення провадження у справі про банкрутство майна у боржника не залишиться взагалі [8, с. 350-351].

Починаючи з 1999 р. вітчизняним законодавством про банкрутство була, по суті, передбачена лише одна модель добровільного ініціювання боржником судових процедур банкрутства. Останній міг скористатися правом на порушення провадження у справі про банкрутство за наступних умов:

при наявності ознак неплатоспроможності, а саме його нездатності виконати свої грошові зобов'язання перед кредиторами, у тому числі зобов'язання щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), протягом трьох місяців після настання встановленого строку їх сплати (абз. 9 ст. 1, ч. 3 ст. 10, ч. 3 ст. 11);

наявності майна достатнього для покриття судових витрат тощо.²

Право боржника на звернення до господарського суду із заявою про порушення провадження у справі про банкрутство у зв'язку з загрозою неплатоспроможності не було передбачено ні другою, ні третьою редакціями Закону України 1992 р. Відсутність названої матеріально-правової підстави у Законі України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» слід визнати значним недоліком правового регулювання порушення провадження у справі про банкрутство.

Проте, третя редакція Закону України 1992 р., як і його друга редакція, установлювали обов'язок боржника звернутися до господарського суду з такою заявою при наявності точно вказаних обставин. Ці обставини певною мірою стосувались і випадків загрози неплатоспроможності, але не охоплювали усього кола таких випадків. Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» було передбачено, що боржник зобов'язаний звернутися до господарського суду із заявою про порушення справи про банкрутство разі виникнення таких обставин:

задоволення вимог одного або кількох кредиторів призведе до неможливості виконання грошових зобов'язань боржника в повному обсязі перед іншими кредиторами;

під час ліквідації боржника не у зв'язку з процедурою банкрутства встановлено неможливість боржника задовольнити вимоги кредиторів у повному обсязі;

при ліквідації боржника не у зв'язку з процедурою банкрутства встановлено неможливість боржника задовольнити вимоги кредиторів у повному обсязі;

в інших випадках, передбачених цим Законом.

Крім вищезазначених обставин, ч. 5 ст. 7 другої редакції Закону України «Про банкрутство» 1992 р. була названа ще одна обставина, за наявності якої на боржника покладалася обов'язок звернутися до суду, а саме, коли «орган боржника, уповноважений відповідно до установчих документів або законодавства прийняти рішення про ліквідацію боржника, прийняв рішення про звернення в господарський суд із заявою боржника про порушення справи про банкрутство». Дане положення було вельми невизначеним з огляду на відсутність вказівок закону на обставини, що можуть слугувати підставою для прийняття органом боржника вказаного рішення. Назване формулювання другої редакції закону України 1992 р. дозволяло вважати, що орган боржника міг керуватися тут лише власним розсудом. Такий стан речей був здатний викликати загрозу розширення можливостей для фіктивних банкрутств, що й стало підставою виключення даного положення.

Встановивши обов'язок боржника у вказаних вище випадках ініціювати процес банкрутства, законодавець не згадував про необхідність наявності у боржника майна для покриття судових витрат, що, свідчило про відсутність такої вимоги у вказаних випадках.

Результатом реформи законодавства про банкрутство стало прийняття першого кодифікованого акту у цій сфері – Кодексу України з процедур банкрутства (далі – Кодекс) [9].

В Кодексе як і у першій редакції Закону – Законі України «Про банкрутство» від 14 травня 1992 р. до кола матеріально-правових підстав відкриття (порушення) провадження у справах про банкрутство відносяться: неплатоспроможність; загроза неплатоспроможності, та неоплатність.

Так, боржник може ініціювати провадження у справі про банкрутство у випадках

неплатоспроможності (ч. 4 ст. 34);

загрози неплатоспроможності (ч. 4 ст. 34);

неоплатності (ст. 205, ч. 1 ст. 209 ГК України [10])

та наявності майна, достатнього для покриття витрат, пов'язаних з провадженням у справі, якщо інше не передбачено цим Кодексом (ч. 5 ст. 34).

Наділення боржника правом щодо звернення із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство можна віднести до позитивних змін, що відбулись у вітчизняному законодавстві про банкрутство у 2024 році [11]. Слід звернути увагу на те, що Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» 1992 р. [12], право боржника на звернення до господарського суду із заявою про порушення провадження у справі про банкрутство у передбаченні його неплатоспроможності не було унормовано. Таке право безпосередньо надавалося боржнику першою редакцією Закону України «Про банкрутство» 1992 р., згідно з приписами якої боржник міг звернутися до арбітражного суду з власної ініціативи не тільки у разі його фінансової неспроможності, але й у разі «загрози такої неспроможності» (ч. 3 ст. 5). Право боржника подавати заяву про відкриття провадження у справі про банкрутство у разі загрози неспроможності має велике значення, оскільки саме боржник є особою, що має найбільш повну та достовірну інформацію про стан своїх справ та стан

² Слід звернути увагу, на те, що ч.6 ст.7 другої редакції Закону України 1992 р. була передбачена така обов'язкова умова реалізації права боржника на звернення до суду, як наявність плану санації. Названа законодавча вимога була недостатньо обґрунтованою, оскільки цілком можливою була така ситуація, що боржник, звертаючись до господарського суду, не мав на меті відновлювати свою платоспроможність, або відновити її було неможливо, з огляду на те, що справи боржника знаходились у безнадійному стані. Тому відсутність даного положення у третій редакції Закону України 1992 р. є безумовно позитивним моментом у правовому регулюванні досліджуваних відносин.

належного йому майна. Саме боржник, не допускаючи свого остаточного фінансового краху, може подати заяву про початок зазначеного провадження на більш ранніх етапах, коли ще можливе відновлення його платоспроможності та збереження його справи, і, головне, задоволення вимог кредиторів у більшому обсязі.

Обов'язок боржника звернутися до суду з заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство передбачений у наступних випадках:

задоволення вимог одного або кількох кредиторів призведе до неможливості виконання грошових зобов'язань боржника в повному обсязі перед іншими кредиторами;

розмір грошових зобов'язань боржника, строк виконання яких настав, перевищує вартість активів боржника (неоплатність)

та в інших випадках, передбачених Кодексом (ч. 6 ст. 34).

Кредитор наділений правом ініціювати провадження у справі про банкрутство випадку неплатоспроможності боржника та відсутності спору про право (ст. 34, ч. 6, ст. 39 Кодексу).

Отже, основною матеріально-правовою підставою відкриття провадження у справі про банкрутство, як боржником так і кредитором, у вітчизняному законодавстві є неплатоспроможність. Під якою, в цей час, розуміється «неспроможність боржника (іншого, ніж страховик або кредитна спілка) виконати після настання встановленого строку грошові зобов'язання перед кредиторами не інакше, як через застосування процедур, передбачених цим Кодексом, або встановлена Національним банком України неплатоспроможність страховика відповідно до Закону України «Про страхування» чи неплатоспроможність кредитної спілки відповідно до Закону України «Про кредитні спілки»» (ст. 1 Кодексу).

У Кодексі на відмінність від двох останніх редакцій [6; 7] Закону України «Про банкрутство» [1], відсутні часові та кількісні обмежувачі неплатоспроможності, її настання пов'язується законодавцем лише з моментом виникнення обов'язку у боржника виконання покладених на нього грошових зобов'язань.

Вважаємо, що це данина традиціям та змінам, започаткування яких, пов'язано з XIX сторіччям та динамічним розвитком економічних відносин. Законодавству країн з розвинутою економікою притаманна тенденція такої побудови моделі неспроможності (банкрутства), конкурсу, яка передбачає можливість більш раннього, оперативного відкриття провадження у справах про неспроможність (банкрутство), конкурс з метою вчасного встановлення контролю над майном боржника, недопущення «розпилення» активів боржника, задля більш повного задоволення вимог кредиторів, уникнення кризових фінансових ситуацій, збереженню бізнеса боржника та надання більшої свободи судам у встановленні неплатоспроможності у кожному конкретному випадку.

Втім, чи є вірною позиція вітчизняного законодавця, який відмовився у Кодексі визначати часові та кількісні ознаки неплатоспроможності? Наскільки така позиція законодавця відповідає реаліям сьогодення та унормуванню ознак неплатоспроможності у зарубіжному законодавстві?

Враховуючи стійке прагнення нашої країни стати повноправним членом Європейського Союзу, варто звернути увагу, що на рівні національного законодавства про

неспроможність країн-членів використовуються як кількісні, так і часові обмежувачі неплатоспроможності [13].

Разом з тим, слід звернути увагу на те, що конкурсним законодавством Німеччини (§ 17 Insolvenzordnung) [14] була введена тотожна з Кодексом підстава відкриття конкурсного провадження. Науковці та практики цієї країни вказують на цілу низку недоліків та проблемних питань пов'язаних з введенням цієї «полегшеної» підстави, до них, зокрема, відносяться наступні: збільшення навантаження на судові органи; неплатоспроможність в розумінні законодавця не завжди можна відмежувати від тимчасової, короткострокової нестачі коштів; не завжди можна визначити конкретну межу, де закінчується тимчасовий брак коштів у боржника та починається власно неплатоспроможність; як відноситися до випадків коли боржник може погасити частину зобов'язання або здійснює незначні платежі, спрямовані на виконання взятого на себе зобов'язання тощо [15, р. 35-36].

З цього приводу заслуговує на увагу висновок Бірюкова О.М.: «у практиці застосування відповідного законодавства зустрічаються різні складні, за не наявності точних вказівок у законі, ситуації. Наприклад, боржник може здійснювати маленькі платежі у рахунок погашення своєї заборгованості. Існують підприємства у яких певний період часу утримується негативний баланс (пасиви перебільшують активи), але вони мають вагомий авторитет, та у них є достатні можливості виконувати свої статутні цілі. Бувають і протилежні ситуації – активи значно перевищують пасиви, але зроблений фахівцями висновок може свідчати, що без фінансової допомоги підприємство не може здійснювати свою діяльність» [16, с.85].

Відповідь на питання: «коли саме настає неплатоспроможність?» була сформульована у судовій практиці Федерального суду Німеччини (BGH), у відповідності до якої вважається, що неплатоспроможність має місце, якщо боржник не в змозі виконати протягом максимум трьох тижнів, щонайменше 90% своїх платіжних зобов'язань, строк погашення яких настав на конкретну дату. Проте, якщо дотримуватися критеріїв зазначених у даному судовому прецеденті, то, як зазначають практики, не кожному проблему, що виникає з нездатністю боржника виконати після настання встановленого строку грошові зобов'язання перед кредиторами можна автоматично визнавати неплатоспроможністю, наприклад коли з високою ймовірністю можна очікувати, що платіжний дисбаланс незабаром буде повністю або майже повністю ліквідовано тощо [17].

Отже, вітчизняний законодавець, як у першій редакції Закону України «Про банкрутство» 1992р., так і у Кодексі не скористався позитивним зарубіжним досвідом унормування ефективно діючих критеріїв неплатоспроможності, не врахував недоліки та упущення, що мають місце в аналогічних положеннях зарубіжного законодавства, наявність яких призвела до проблем застосування норм законодавства в сфері неспроможності (банкрутства) на практиці та наповнив категорію неплатоспроможності таким змістом, який дозволяє характеризувати законодавство України про банкрутство не тільки як прокредиторське, в якому у першу чергу приймаються до уваги інтереси кредиторів, але й як легальний інструмент перерозподілу власності. На нашу думку, саме такий фактор, як збалансованість інтересів усіх учасників відносин банкрутства слід розглядати як вирішальний при змістовному наповненні визначення неплатоспроможності у національному законодавстві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про банкрутство: Закон України від 14.05.1992 р. №2343-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12/ed19920514#Text>
2. Про деякі питання застосування Закону України «Про банкрутство»: Роз'яснення Президії Вищого арбітражного суду України від 15.04.93 р. № 01-6/481 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_481800-93#Text
3. Про деякі питання застосування Закону України «Про банкрутство»: Роз'яснення Президії Вищого арбітражного суду України від 18.11.97 р. №02-5/444. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_444800-97/ed19971118#Text
4. Поляков Б.М. Банкрутства в Україні: теорія і практика. Донець. Издательство «Донбасс». 2001. 480 с.
5. Радзивілюк В.В. Правове регулювання банкрутства юридичних осіб в Україні: навч. посіб. К.: Видавництво Ліра-К, 2020. 168 с.

6. Про внесення змін до Закону України «Про банкрутство»: Закон України від 30 червня 1999 р. №784-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/784-14>
7. Про внесення змін до Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»: Закон України від 22.12.2011 р. № 4212-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4212-17>
8. Радзивілюк В.В. Запобігання банкрутству (неспроможності): господарсько-правовий аспект. Ніжин: ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф». 2013. 532 с.
9. Кодекс України з процедур банкрутства від 18.10.2018 р. № 2597-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19>
10. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
11. Про внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства та деяких інших законодавчих актів України щодо імплементації Директиви Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу 2019/1023 та запровадження процедур превентивної реструктуризації: Закон України від 19.09.2024р. № 3985-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3985-20#n40>
12. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом : Закон України від 4.05.1992 р. № 2343-XII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>
13. Радзивілюк В. Концептуальні зміни цільової спрямованості новітнього законодавства про банкрутство. *Право України*. 2019. № 8. С.110.
14. Insolvenzordnung. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/inso/index.html>
15. Dr. Pape G. Grundzüge des deutschen Insolvenzrechts-Gesetzestext mit Kommentierung. М.: Verlag Beck. 2002. 262 р.
16. Бірюков О.М. Порівняльно-правовий аналіз інституту неспроможності у законодавстві України та деяких іноземних держав : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ. 1999. 171 с.
17. Meier S. Zahlungsunfähigkeit: Was versteht man darunter? 2024. URL: <https://agicap.com/de/artikel/zahlungsunfaehigkeit/>